

Відгук
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Сабадош Мар'яни Володимирівни
«Фізична реабілітація дітей молодшого шкільного віку хворих на
рецидивуючий бронхіт в умовах санаторію»
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук
з фізичного виховання і спорту за спеціальністю
24.00.03-Фізична реабілітація

Актуальність дисертаційної роботи. За даними моніторингу показників здоров'я дітей, проведеного МОЗ України, видно, що за останні роки найбільше підвищилася захворюваність на хвороби органів дихання.

У структурі бронхо-легеневих захворювань у дітей серйозну загрозу складають і рецидивуючі захворювання, які становлять 25–40% від загальної кількості пульмонологічної патології, що негативно впливає на здоров'я дитини. Адже при недостатній ефективності діагностики та лікування вони мають тенденцію до тривалого та ускладненого перебігу, трансформації в більш складні форми з наступною інвалідизацією.

Рецидивуючий обструктивний бронхіт виділений в якості самостійного клінічного варіанту рецидивуючого бронхіту в 1981р. А.Я. Осиним і Л.А. Матвеевой, розглядається як варіант бронхіту з алергічним ураженням бронхів, документованою гіперпродукцією IgE (П.Д. Новиков, 1998) і частими рецидивами, що протікають з наявністю латентного або клінічно вираженого бронхоспазму, епізоди якого повторюються на тлі ГРВІ.

У комплексному лікуванні рецидивуючого бронхіту на сьогодні широко використовують методи фізичної реабілітації.

Однак, не зважаючи на існуючий позитивний досвід застосування засобів фізичної реабілітації у відновному лікуванні бронхо-легеневих захворювань на різних етапах відновного лікування серед дітей молодшого шкільного віку з рецидивуючим бронхітом залишається ще й досі не вирішеною у багатьох аспектах проблема як ізольованого, так і комплексного використання преформованих та природних фізичних чинників і фізичних вправ в умовах санаторію.

У зв'язку з цим актуальність дисертаційної роботи Сабадош М.В. не викликає сумніву.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до наукової теми «Новітні технології у фізичній реабілітації, оцінка якості життя різних груп населення при захворюваннях внутрішніх органів і систем організму та опорно-рухового апарату». Номер державної реєстрації 0111U001870. Внесок автора полягає у розробці технології фізичної реабілітації дітей молодшого шкільного віку хворих на рецидивуючий бронхіт.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій базується на достатньому обсязі обстежуваного контингенту та проведені автором констатуючого експерименту, який був спрямований на

вивчення функціонального стану дихальної системи, визначення фізичної працездатності, індексу адаптації, постави і якості життя в обстеженого контингенту дітей з рецидивуючим бронхітом, які проходили відновне лікування на базі санаторію «Малютко» (м. Ужгород).

Для перевірки та обґрунтування ефективності запропонованої програми фізичної реабілітації дітей з рецидивуючим бронхітом, Сабадош М.В. на основі даних первинного обстеження сформувала однорідні групи (основну та контрольну). В свою чергу дані групи за результатами аналізу фонових показників функції зовнішнього дихання обстежуваних пацієнтів були розподілена на 2 підгрупи за вихідними порушеннями індексу Тіффно (ІТ).

Також на ступінь обґрунтованості вказує застосування достатньої кількості сучасних методик дослідження та методів математичної статистики.

Висновки обґрунтовані, логічно витікають з проведених досліджень, практичні рекомендації підтверджені актами впровадження.

Все це свідчить про те, що дисертаційна робота Сабадош М.В. виконана на високому науково-методичному рівні. Наукові положення та висновки є результатом проведених досліджень, що знайшли відображення у даній роботі.

Стиль і мова дисертації. Дисертація написана літературною українською мовою, у науковому стилі. Висновки відповідають меті та завданням дослідження й логічно витікають із поданих результатів дослідження.

Наукова новизна роботи визначається тим, що автор дисертації, спираючись на аналіз сучасної наукової літератури та отриманих нею результатів дослідження, вперше розробила та науково обґрунтувала програму фізичної реабілітації для дітей молодшого шкільного віку хворих на рецидивуючий бронхіт, визначальними особливостями якої є застосування процедур лікувальної гімнастики з включенням класичних дихальних вправ, елементів респіраторних практик йоги, елементів методик Бутейко, Стрельнікової, коригувальних вправ; також процедур гідрокінезотерапії з застосуванням дихальних вправ, загальнорозвиваючої та коригувальної спрямованості в умовах санаторію.

Експериментально доведено позитивний вплив запропонованої програми фізичної реабілітації на показники функціонального стану дихальної системи, індексу адаптації, фізичної працездатності, біогеометричного профілю постави та поліпшенню якості життя на віддалених етапах відновлення.

Значущість основних положень, висновків Сабадош М.В. визначена тим, що у результаті проведеного дослідження запропонована програма фізичної реабілітації для дітей молодшого шкільного віку хворих на рецидивуючий бронхіт може повною мірою застосовуватися при проведенні фізичної реабілітації дітей з рецидивуючими бронхітами в умовах санаторно-курортного лікування та як теоретичний матеріал у навчальному процесі у

ВУЗах фізичної культури при читанні лекцій і проведенні практичних занять з дисциплін: «Фізична реабілітація при захворюваннях внутрішніх органів» та «Фізична реабілітація при захворюваннях дихальної системи».

Вірогідність і обґрунтованість основних положень дисертації обумовлені застосуванням широкого кола методик дослідження, достатньої кількості обстежуваних, сучасних засобів для їх достовірного вивчення та системного аналізу, що забезпечило отримання об'єктивної, достовірної наукової інформації дисертанткою.

Дисертаційна робота Сабадош Мар'яни Володимирівни викладена на 229 сторінках, з них 186 сторінки основного тексту, складається з переліку умовних скорочень, вступу, шести розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Робота містить 25 таблиць і 7 рисунків. У дисертації використано 201 літературне джерело, з яких 182 - кирилицею, 19 - латиницею.

У вступі автор обґрунтувала актуальність теми свого дослідження, визначила об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, вказано наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, визначено особистий внесок здобувача, подано кількість публікацій.

Перший розділ дисертації **«Сучасні уявлення про фізичну реабілітацію дітей з рецидивуючим бронхітом»** представлено у вигляді огляду літератури, який подано як аналіз основних наукових публікацій за темою дисертаційної роботи з використанням вітчизняних і іноземних джерел. В огляді літератури підкреслено, що на сучасному етапі існує низка невирішених питань у фізичній реабілітації дітей з рецидивуючим бронхітом в умовах санаторного лікування. Зокрема наголошується на тому, що підвищувати ефективність відновного і оздоровчого впливів фізичної реабілітації у дітей з рецидивуючим бронхітом необхідно за рахунок комплексного, оптимального використання як традиційних так і зовсім нових засобів і методів фізичної культури.

У другому розділі **«Методи й організація дослідження»** Мар'яна Володимирівна визначила основні методи досліджень, які використовувала для розв'язання поставлених завдань, подано етапи та організацію дослідження.

Отримані результати ґрунтуються на спостереженні 109 дітей молодшого шкільного віку з рецидивуючим бронхітом (з них 53 хлопчика та 56 дівчаток). Обстежені діти були розділені на 2 групи: Г1 - з суттєвими відхиленнями ІТ та Г2 - без суттєвих відхилень ІТ. У свою кожна з них поділялася на основну (ОГ) та контрольну (КГ) групи: ОГ1 (n=23) та КГ1 (n=25); й ОГ2 (n=32) та КГ2 (n=29). Групи ОГ1 та КГ1, ОГ2 та КГ2 за обстежуваними показниками достовірно не відрізнялися між собою (>0,05). Достатня кількість обстежених пацієнтів дозволила провести достовірну оцінку отриманих результатів та водночас вказує на правильні методичні підходи при виконанні дослідження.

Автором ґрунтовно описані методика, а також методи статистичного аналізу, що дає підстави вважати, що в дисертаційній роботі використані сучасні і високоінформативні методи досліджень.

У третьому розділі **«Характеристика стану хворих на етапі попереднього дослідження»** автор робить детальний аналіз первинного обстеження функціонального стану респіраторної системи, фізичного розвитку, індексу адаптації, фізичної працездатності, біогеометричного профілю постави та якості життя у дітей молодшого шкільного віку з рецидивуючим бронхітом, що проходили відновне лікування на базі санаторію «Малютко».

Так, дисертантка зазначає, що на момент поступлення до санаторію середня тривалість захворювання склала $3,55 \pm 0,79$ років, частота загострень становила $3,92 \pm 0,55$ роки. Достовірних відмінностей за показниками фізичного розвитку у групах з суттєвими та без суттєвих відхилень ІТ не встановлено.

За даними тесту 6-хвилинної ходьби автор дисертаційного дослідження вказує, що довжина пройденої дистанції у першій спробі у групах достовірно не відрізнялася, а значення показника індексу адаптації у дітей Г2 був статистично кращим, що відобразило й достовірні відмінності за результатами довжини пройденої дистанції у другій спробі тесту 6-хвилинної ходьби. Адекватний приріст ЧСС спостерігався 75,2 % дітей, а проведений аналіз не виявив достовірної відмінності між групами за ступенем приросту ЧСС.

у групі дітей з наявним помірним зниженням ІТ виявлено кореляційні взаємозв'язки між показниками якості життя і спірографії. У групі дітей без суттєвих відхилень ІТ встановлено достовірні позитивні кореляційні взаємозв'язки між сферою соціального функціонування за дитячими формами опитувальника

Оцінка показників функції зовнішнього дихання до проведення фізичної реабілітації виявила знижені значення основних показників, особливо серед дітей, що відносилися до групи з помірно зниженими значеннями індексу Тіфно. Отримані автором дані підтвердили наявність розвитку початкових порушень прохідності дихальних шляхів у частини дітей, що було обумовлено специфікою захворювання та слабкістю дихальних м'язів.

Проведений дисертанткою біогеометричний профіль постави у дітей з рецидивуючим бронхітом в умовах санаторного лікування дозволив їй виявити наявність відхилень як у сагітальній так і фронтальній площинах.

У четвертому розділі **«Програма фізичної реабілітації дітей молодшого шкільного віку хворих на рецидивуючий бронхіт в умовах санаторію»** на основі отриманих при первинному обстеженні пацієнтів даних автор дисертації пропонує програму фізичної реабілітації для дітей з рецидивуючим бронхітом з урахуванням не лише рухового режиму та бронхо-легеневої патології, але й враховуючи форму постави дитини.

Програма фізичної реабілітації передбачала поєднання різноманітних засобів, методів і форм фізичної реабілітації, та включала ранкову гігієнічну гімнастику; заняття лікувальної гімнастики; дозовану ходьбу; фізіотерапію; фітотерапію; лікувальний масаж; гідрокінезіотерапію; рухливі ігри; освітню програму (групові та індивідуальні бесіди, відкриті заняття для батьків, оформлення наглядної інформації для батьків та підготовка тематичних папок, тощо). У навчальній програмі акцент робився на активізацію батьків щодо формування шляхів оздоровлення і фізичної реабілітації їх дітей у домашніх умовах; підвищення рівня обізнаності батьків у питаннях, що стосуються покращення різних сфер здоров'я дітей з РБ; допомоги батькам в оволодінні вміннями, необхідними для проведення і організації фізичної реабілітації вдома. Заслугове на увагу те, що ЛФК (особливо дихальні вправи), та масаж застосовували з урахуванням показників спірографії та форми постави.

Інтенсивність виконання вправ та дозування підбирається з урахуванням рухових режимів пацієнта.

У п'ятому розділі **«Ефективність застосування програми фізичної реабілітації для дітей з рецидивуючим бронхітом в умовах санаторію»** дисертантка проводить порівняльний аналіз показників первинного та повторного обстежень пацієнтів з рецидивуючим бронхітом в умовах санаторію та зміну показників якості життя після виписки із санаторію.

Результати повторного обстеження, проведеного дисертанткою в кінці курсу лікування, свідчить про те, що санаторне лікування позитивно відобразилося на здоров'ї дітей основних і контрольних груп. Проте на момент виписки після санаторного лікування у дітей основних груп частота втомлюваності знизилася на статистично більший відсоток, ніж у дітей контрольних груп.

Отримані дисертанткою результати аналізу зміни досліджуваних показників підтверджують, статистично кращі достовірні зміни основних об'ємних і швидкісних показників спірографії.

Також автор відмічає достовірну зміну показників толерантності до повсякденного навантаження за допомогою 6-хвилинного крокового тесту та наголошує про статистично позитивні зміни індексу адаптації лише у дітей основних груп.

Мар'яна Володимирівна у своїй роботі робить акцент і на тому, що після занять за програмою ФР за даними аналізу біогеометричного профілю постави у дітей основних груп покращилися значення кутів як у фронтальній так і у сагітальній площина, що вказує на покращення постави. А у пацієнтів контрольних груп більшість кутів не зазнала достовірних змін, що призвело до встановлення відмінностей у відхиленні постави між дітьми основних і контрольних груп при виписці.

Достовірна позитивна динаміка, за твердженням здобувача, також спостерігалася за показниками сумарної шкали якості життя у дітей основних груп, що відбулося основною мірою за рахунок фізичного та рольового функціонування.

Усе це вказує на те, що програма фізичної реабілітації, запропонована Сабадош М.В. сприяла покращенню функціональних показників респіраторної системи, показників толерантності фізичного навантаження, покращення постави та поліпшенню якості життя у дітей з рецидивуючим бронхітом, які проходили відновне лікування в умовах санаторію «Малятко»..

У шостому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» здобувач логічно підводить підсумок проведених досліджень.

Сабадош М.В. конкретизує та представляє три групи результатів: підтверджувальні; такі, що доповнюють уже відомі розробки; і ті, що встановлено вперше (наукова новизна).

За матеріалами дисертаційного дослідження Сабадош М.В. можна зробити висновок, що запропонована програма фізичної реабілітації дітей з рецидивуючим бронхітом базується на даних різновидів дихальної гімнастики, елементів йоги, масажу, гідрокінезіологічних вправ, загально-розвиваючих та коригуючих вправ. При цьому робиться диференціація в підборі методики застосування даних вправ відповідно до даних функціонального стану дихальної системи та постави дитини, а інтенсивність втручання підбирається відповідно до рухового режиму, на якому знаходиться дана дитина.

Результати, отримані автором в ході дослідження, вказують на правильність застосованого авторського підходу до побудови програми фізичної реабілітації дітей з рецидивуючим бронхітом в умовах санаторію.

Завершують роботу висновки, які в повній мірі відповідають поставленій цілі і задачам роботи і логічно впливають з проведених досліджень.

Також дисертантка окреслила перспективи подальших досліджень щодо вивчення впливу програм фізичної реабілітації при запропонованому підході.

Результати роботи впровадженні в практику роботи фізичних реабілітологів/інструкторів ЛФК санаторію «Малятко» (м. Ужгород), у навчальний процес кафедри фізичної реабілітації Ужгородського національного університету, зокрема, в лекційні курси дисциплін «Основи фізичної реабілітації», «Реабілітаційний масаж» та «Фізична реабілітація в педіатрії», про що свідчать відповідні акти впровадження.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях. Основні положення дисертації викладені та обговорені на Міжнародних наукових конференціях молодих учених «Молодь і олімпійський рух» (Київ, 2016, 2017); XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та шляхи розбудови фізичної реабілітаційної медицини в Україні, згідно світових стандартів» (Київ, 2016), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан фізичної та реабілітаційної медицини в Україні» (Київ, 2014), IV Міжнародній науково-методичній конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту»

(Київ, 2013), Міжнародній науково-практичній конференції «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (Луцьк, 2012), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні технології формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та основ здоров'я» (Чернігів, 2012), Міжнародному науково-практичному конгресі студентів та молодих вчених «Актуальні проблеми сучасної медицини» (Київ, 2011), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» (Вінниця, 2011); науково-методичних конференціях кафедри фізичної реабілітації Ужгородського національного університету: 65–67 підсумкові наукові конференції професорсько-викладацького складу (Ужгород, 2011–2013 рр.).

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано 10 публікаціях, у 7 з яких опубліковано основні результати роботи (у тому числі 3 у виданнях, що входять до наукометричних баз), дві публікації апробаційного характеру та 1, що додатково відображає наукові результати дисертації.

Автореферат дисертації повністю відповідає основним положенням представленої на захист дисертаційної роботи.

У порядку дискусії хотілось би отримати відповіді автора на наступні питання:

1. З якою метою Ви використовували кистьову динамометрію. Чому не станову, чи у комплексі?
2. Чому у своїй програмі Ви вирішили поєднати дві протилежні за механізмом виконання методики (Бутейко та Стрельнікової).
3. Яка тривалість заняття лікувальної гімнастики була у дітей контрольних груп і гідрокінезіотерапії у дітей основних груп?
4. Чи були в анамнезі дітей супутні захворювання, і якщо так, то чи враховували Ви їх при заняттях з фізичної реабілітації?

Разом з тим робота містить ряд недоліків:

1. На нашу думку предмет дослідження є громіздким і потребує корекції.
2. Підписи до табл. 3.4., 3.5., 5.1 та 5.2. не розкривають повною мірою зміст цих таблиць.
3. Напевно недоцільно говорити про динаміку показників, коли подаються лише вихідні та кінцеві результати обстеження (табл.5.4.; у назві підрозділів 5.1.-5.5.).
4. Зміну показників якості життя доцільно було б визначати у більш чіткій термін (або через 2, або через 3 місяці) після виписки із санаторію.
5. Загальні висновки переобтяжені інформацією, їх доцільно було б зробити більш лаконічними.
6. Посилання на літературні джерела доцільно робити в одному форматі.
7. Враховуючи значну прикладну доцільність роботи, на нашу думку, доцільно було б виділити в окремий підрозділ практичні рекомендації.
8. У роботі зустрічаються граматичні та стилістичні помилки.

Проте слід відзначити, що вказані зауваження не мають принципового значення, і ні в якій мірі не зменшують наукової цінності та практичної значущості даної дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Сабадош Мар'яни Володимирівни «Фізична реабілітація дітей молодшого шкільного віку хворих на рецидивуючий бронхіт в умовах санаторію» виконана за спеціальністю 24.00.03 «Фізична реабілітація» є актуальним, самостійним та завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, що в сукупності вирішують конкретні наукові завдання у сфері фізичного виховання та спорту, а саме фізичної реабілітації.

За актуальністю обраної теми, науковою новизною і практичним значенням отриманих результатів, фахових публікацій автора, є закінченою науково-дослідницькою працею, відповідає вимогам пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567(з урахуванням змін згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. за № 656), а її автор, **Сабадош Мар'яна Володимирівна**, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.03. - «Фізична реабілітація».

Офіційний опонент
Доцент кафедри
фізичної реабілітації ЛДУФК

доцент,
к.фіз.вих.
Івасик Н.О.

Відгук отримано 08 червня 2017 р.
ЛСБт